

มองอนาคตการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในบริบทประเทศไทย¹

Perspectives of a Future Approach to Agrotourism in Thailand

นลพรรณ เจนจิตรศิลป์²

อดิพล เอื้อจรัสพันธุ์^{3*}

Nonlaphan Chenchitsin

Adipon Euajarusphan

Received : 2 กุมภาพันธ์ 2565

Revised : 22 มิถุนายน 2565

Accepted : 27 มิถุนายน 2565

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้นำเสนอถึงวิวัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันเกิดมาจากการกำหนดกรอบแนวคิดทางการพัฒนาประเทศให้สามารถก้าวสู่ความยั่งยืน ซึ่งการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเป็นแนวทางหนึ่ง que ตอบสนองต่อแนวคิดข้างต้น เนื่องด้วยเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่เน้นด้านการเรียนรู้วิถีเกษตรจากเกษตรกรผ่านวิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณี และนำทรัพยากรที่มีอยู่มาใช้ให้เกิดประโยชน์ ส่งผลให้ประเทศไทยตอบรับกับแนวคิดการพัฒนาดังกล่าว เริ่มมองเห็นถึงความสำคัญของการ

¹ บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโทเรื่อง แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างสร้างสรรค์ กรณีศึกษา องค์การส่งเสริมกิจการโคนมแห่งประเทศไทย อำเภอมวกเหล็ก จังหวัดสระบุรี

² นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรการจัดการมรดกวัฒนธรรมและอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ วิทยาลัยนวัตกรรมการบริหารศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

Master Student Program in Management of Cultural Heritage and Creative Industries, College of Innovation, Thammasat University

³ อาจารย์ ดร. อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ หลักสูตรการจัดการมรดกวัฒนธรรมและอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ วิทยาลัยนวัตกรรมการบริหารศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

*Corresponding Author, Ph.D. Program in Management of Cultural Heritage and Creative Industries, College of Innovation, Thammasat University

ท่องเที่ยวเชิงเกษตรมากขึ้น นำไปสู่การวางแผนนโยบายจากภาครัฐที่เอื้อให้เกิดประโยชน์แก่การท่องเที่ยวเชิงเกษตร เช่น การวางรากฐานให้แก่โครงสร้างพื้นฐานตามแหล่งท่องเที่ยวหรือการมุ่งพัฒนากิจกรรมทางการท่องเที่ยวเชิงเกษตรให้มีความสร้างสรรค์ แต่พบว่า นโยบายหรือแผนงานด้านการท่องเที่ยวเชิงเกษตรส่วนใหญ่จะไม่มีความชัดเจนเท่าที่ควร เป็นเพียงโครงการที่เข้าไปช่วยส่งเสริมการเกษตรและผลผลิตทางการเกษตรทั่วไป ดังนั้น ผู้เขียนจึงเสนอถึงแนวทางในอนาคตให้แก่การท่องเที่ยวเชิงเกษตรของประเทศไทย คือ 1) การมีส่วนร่วมของชุมชน 2) การสร้างโอกาสการจ้างงานที่มีคุณภาพ 3) การสร้างการตลาดยุคดิจิทัล และ 4) การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่ทุกคนเข้าถึง โดยทั้ง 4 แนวทางจะก่อให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของประเทศไทยที่มีเสน่ห์และน่าดึงดูดที่สะท้อนผ่านออกมาทางกิจกรรมไม่ว่าจะเป็นการเพาะปลูก การเลี้ยงสัตว์ การเกษตร เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นทรัพยากรสำคัญต่อการนำไปพัฒนาเป็นการท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่กำลังเป็นกระแสการท่องเที่ยวอยู่ปัจจุบัน ทำให้นักท่องเที่ยวเกิดประสบการณ์ร่วมไปกับสถานที่ และเกิดการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ได้อย่างสนุกสนาน

คำสำคัญ : การท่องเที่ยวเชิงเกษตร ประเทศไทย วิวัฒนาการ แนวทาง อนาคต

Abstract

This research presents the historical evolution of agrotourism until now, arising from a conceptual framework of national sustainable development as an approach to which it responds. This is because agrotourism focuses on learning agricultural methods directly from farmers through lifestyle, culture, tradition and benefiting from available resources. As a result, Thailand responded to the developmental idea and began to increasingly value agrotourism, leading to governmental policy planning to promote it by establishing infrastructure foundations for tourist attractions

and aiming to develop creative agrotourism activities. However, most agricultural tourism policies and plans lack clarity and precision, merely promoting agriculture and agricultural products in general. To resolve this issue, future approaches to agrotourism in Thailand are proposed, featuring: 1) community participation; 2) creating quality employment opportunities; 3) inventing digital marketing; and 4) developing infrastructure accessible to all (Universal Design). In this way, agritourism in Thailand may appealingly be reflected through crop cultivation, animal husbandry, and agriculture, all critical resources for developing agrotourism according to current tourism trends. Agrotourism will continue to permit tourists to experience sites and exchange knowledge in new and diverting ways.

Keywords : agrotourism, Thailand, evolution, guidelines, future

บทนำ

ประเทศไทยในสายตานานาชาติสิ่งแรกที่น่าถึงคือการท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงติดอันดับระดับโลก ทั้งด้านความงดงามและความหลากหลายของสถานที่ท่องเที่ยวไม่ว่าจะเป็นทางธรรมชาติและวัฒนธรรม ส่งผลให้อุตสาหกรรมท่องเที่ยวเข้ามามีบทบาทสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศไทยมาเป็นระยะเวลานาน โดยขับเคลื่อนกว่าหนึ่งในสามของมูลค่าการเติบโตของเศรษฐกิจไทยในช่วงหลายปีที่ผ่านมา ปัจจุบันอุตสาหกรรมท่องเที่ยวยังคงสามารถสร้างรายได้ให้แก่ประเทศไทยอย่างต่อเนื่อง โดยข้อมูลปี พ.ศ. 2562 ประเทศไทยมีรายได้จากการท่องเที่ยวถึง 3 ล้านล้านบาทหรือสัดส่วนประมาณ 20% ต่อ GDP ซึ่งรายได้มาจากการท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางท่องเที่ยวภายในประเทศเป็นมูลค่า 1 ล้านล้านบาท หรือคิดเป็น 1 ใน 3 ของรายได้ทั้งหมด และมูลค่าอีก 2 ล้านล้านบาท

หรือ 2 ใน 3 ของรายได้ทั้งหมดมาจากนักท่องเที่ยวต่างชาติทั้งสิ้นเกือบ 40 ล้านคน (Bank of Thailand, 2020) ซึ่งตัวเลขดังกล่าวสามารถยืนยันได้ว่าอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่ก่อให้เกิดรายได้อย่างมหาศาลและต่อเนื่องให้กับประเทศไทย ทำให้ช่วยยกคุณภาพชีวิตของประชาชน ส่งผลให้เกิดความเจริญที่ตามมาภายในภูมิภาคต่าง ๆ เช่น การปรับปรุงและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว การสร้างระบบสาธารณูปโภค และสิ่งอำนวยความสะดวก เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวและประชาชนในประเทศ (Tourism Authority of Thailand, 2007)

จากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 ทำให้ประเทศไทยต้องปิดด่านตรวจคนเข้าเมืองทั่วทั้งประเทศ และงดการเดินทางทั้งในประเทศและต่างประเทศเพื่อควบคุมและป้องกันการติดเชื้อ ส่งผลให้จำนวนของนักท่องเที่ยวต่างชาติตั้งแต่ปี พ.ศ. 2563 จนถึงปัจจุบันมีจำนวนเหลือเพียง 6.8 ล้านคนลงจากปี พ.ศ. 2562 ที่มีจำนวนถึง 39 ล้านคน ทำให้รายได้ที่เข้ามาในประเทศลดลงราว 1 ล้านล้านบาทหรือลดลงถึง 80% (Economics Tourism and Sports Division, 2020) เมื่อเทียบจากปีที่แล้ว ดังนั้น ผลของจำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติที่มีจำนวนน้อยลงก็ทำให้ภาคธุรกิจท่องเที่ยวหรือจังหวัดที่ต้องพึ่งพารายได้จากนักท่องเที่ยวต่างชาติได้รับผลกระทบอย่างหนักหน่วง

ด้วยเหตุนี้ จึงนำมาสู่การที่ผู้คนเริ่มต้องการหลีกเลี่ยงมหาจุฬามายาลัยทางในแถบที่มีแหล่งธรรมชาติมากขึ้น เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงของโลกที่เกิดขึ้นอย่างไม่หยุดนิ่งไม่ว่าจะเป็นการพัฒนาของเทคโนโลยีและนวัตกรรม หรือการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เป็นต้น ซึ่งการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ส่งผลให้เกิดกระบวนการตัดสินใจของมนุษย์ที่เปลี่ยนแปลงไป ตลอดจนการเลือกรูปแบบการท่องเที่ยวในทางเลือกใหม่มากขึ้น (Tourism Authority of Thailand, 2007) อีกทั้ง ประเทศไทยเป็นประเทศเกษตรกรรม มีทรัพยากรทางธรรมชาติที่หลากหลายพร้อม สำหรับการนำทรัพยากรทางการเกษตรมาใช้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร เพราะมีปัจจัยเอื้อหลายประการ โดยเฉพาะความหลากหลายของการเกษตรที่สามารถตอบสนองความต้องการที่หลากหลายของนักท่องเที่ยวได้เช่นกัน โดยการท่องเที่ยวเชิงเกษตร หมายถึง รูปแบบการท่องเที่ยวที่

นำทรัพยากรด้านการเกษตรเข้ามาปรับใช้ เช่น สวนพืชผักผลไม้หรือฟาร์มปศุสัตว์ที่นำมาจัดสรรให้กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวและกิจกรรมเชิงท่องเที่ยว เพื่อให้เกิดแรงดึงดูดแก่นักท่องเที่ยว ส่งผลให้นักท่องเที่ยวเกิดการชื่นชมความสวยงาม ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะเป็นตัวเปิดทางต่อการสร้างโอกาสและรายได้ให้แก่เกษตรกรหรือเจ้าของพื้นที่เกษตรนั้น ๆ (Sattharatthanakajohn, 2007) อีกทั้งกิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรจะสร้างกระบวนการพัฒนาเชื่อมโยงระหว่างเกษตรกรและการท่องเที่ยวที่ส่งผลต่อการจัดสรรผลประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจและสังคม (Buhalis, 2004) รวมไปถึงเป็นการท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นด้านการเรียนรู้วิถีชีวิตเกษตรกรรมให้เกิดการมีส่วนร่วมของนักท่องเที่ยวในการดำเนินกิจกรรมให้เกิดการเรียนรู้ด้านการเกษตรและการดำรงชีวิต วัฒนธรรม ประเพณี รวมไปถึงการอนุรักษ์ควบคู่ไปกับการท่องเที่ยวเพื่อไม่ให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ตัวอย่างประเทศศรีลังกาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรได้รับการยอมรับมากขึ้นและเป็นกลยุทธ์อย่างหนึ่งที่นำไปสู่การพัฒนาชนบทอย่างยั่งยืนจากการท่องเที่ยวเชิงเกษตร (Khianpanya, 2019) ซึ่งการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในประเทศไทยมีแนวโน้มที่จะเพิ่ม ความสำคัญมากขึ้นเรื่อย ๆ เนื่องจากกระทรวงเกษตรและสหกรณ์มีนโยบายต้องการยกระดับแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรให้ได้มาตรฐานมีความปลอดภัยสูง เพื่อสร้างความมั่นใจให้กับนักท่องเที่ยว โดยจัดทำแนวทางการเตรียมความพร้อมในการให้บริการท่องเที่ยวตามวิถีใหม่ (New Normal) ให้กับแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร นอกจากนั้น ก่อนช่วงเกิดวิกฤตโควิด-19 มีการคาดการณ์ไว้ว่าปี พ.ศ. 2559 การท่องเที่ยวเชิงเกษตรอาจมีมูลค่าถึง 1.3 หมื่นล้านบาท โดยมีรายได้มาจากนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติกว่า 1.2 หมื่นล้านบาท (Thairath Online, 2020) ซึ่งหากมีการวางแผนนโยบายเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างเป็นระบบและชัดเจน ก็จะช่วยให้การท่องเที่ยวเชิงเกษตรกลายมาเป็นทางเลือกหนึ่งสำหรับนักท่องเที่ยวในที่สุด

บทความนี้ผู้เขียนต้องการนำเสนอถึงวิวัฒนาการและนโยบายการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในประเทศไทย เพื่อหาแนวทางให้สอดคล้องไปกับทิศทางกระแสนิยมในสมัยใหม่

นอกจากนี้ เป็นการปูทางสู่อนาคตผ่านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานของประเทศในมิติต่าง ๆ และสร้างคุณค่าใหม่ด้วยการเพิ่มศักยภาพของผู้ประกอบการคนรุ่นใหม่ และรูปแบบธุรกิจที่มุ่งเน้นการท่องเที่ยวเชิงเกษตรให้กลายเป็นจุดหมายปลายทางที่สำคัญต่อการท่องเที่ยวประเทศไทยในอนาคต

วิวัฒนาการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน

ในสังคมและวัฒนธรรมตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาอย่างไม่หยุดนิ่ง โดยเกิดจากกระบวนการทางวัฒนธรรมเชิงประวัติศาสตร์ (Historical Materialism) กล่าวคือ ช่วงเวลาการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ในแถบยุโรปที่ถือเป็นการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ของโลก อันเนื่องมาจากการปฏิวัติอุตสาหกรรมเป็นผลให้สภาพสังคมรูปแบบเดิมต้องได้รับการเปลี่ยนแปลงไปตามวิธีการผลิตแบบอุตสาหกรรม อาทิ คนประกอบอาชีพเกษตรกรรมต้องเปลี่ยนสถานะไปเป็นกรรมกรในเมือง ทำให้เกิดการย้ายถิ่นฐานเข้าไปอยู่ในเมืองเป็นจำนวนมาก ส่งผลให้จำนวนประชากรในเมืองหนาแน่นตามไปด้วย (Duangwiset, 2019) ซึ่งกระบวนการทางสังคมและวัฒนธรรม (Evolutionary Theory) โดยคำว่า “วิวัฒนาการ” หมายถึง กระบวนการเปลี่ยนแปลงบางสิ่งบางอย่างซึ่งยังคงมีบางส่วนที่เหมือนเดิมแต่นำไปสู่สภาพที่เจริญขึ้น (Scupin & Decorse, 2004) อีกทั้งการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมเป็นโครงสร้างแบบง่ายไปสู่โครงสร้างแบบซับซ้อนขึ้น จนกลายมาเป็นวิวัฒนาการที่ดำเนินการไปอย่างช้า ๆ ตามสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปเพื่อความอยู่รอดต่อการดำรงชีวิตที่ต้องปรับเปลี่ยนให้เข้ากับสภาพแวดล้อมรอบข้างอยู่เสมอ ซึ่งหากไม่สามารถปรับตัวได้ก็จะสูญหายไป ส่วนที่ปรับตัวได้ก็มีวิวัฒนาการสืบเนื่องไปและตราบดีที่วิวัฒนาการมีความซับซ้อนมากขึ้น ก็เพิ่มความหลากหลายในสังคมตามไปด้วย (Na Thalung, 2014) เปรียบเสมือนกับการท่องเที่ยวยุคสมัยใหม่ที่มีรูปแบบหลากหลายให้นักท่องเที่ยวได้เลือกสรรกันตามความสนใจของแต่ละบุคคล เนื่องจากกระแสการท่องเที่ยวมีทิศทางที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา จึงทำให้ผู้เขียนต้องการศึกษาถึงวิวัฒนาการ

การท่องเที่ยวเชิงเกษตร เพื่อให้รู้ถึงกระบวนการเปลี่ยนแปลงของการท่องเที่ยวเชิงเกษตรว่ามีปัจจัยอะไรที่ส่งผลให้การท่องเที่ยวเชิงเกษตรกำลังกลายมาเป็นการท่องเที่ยวที่ทุกคนกำลังให้ความสนใจเพิ่มขึ้นในช่วง 5 ปีที่ผ่านมา โดยการท่องเที่ยวเชิงเกษตรถือเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวแบบใหม่ที่นำทรัพยากรด้านวิถีชีวิตเกษตรกรรมมาเป็นแกนหลักต่อการนำเสนอให้แก่นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้และสร้างรายได้แก่ชุมชนได้มากขึ้น อีกทั้งความหมายการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในทางวิชาการที่สร้างการยอมรับในวงกว้าง คือ Reynolds (2005) อธิบายว่า การท่องเที่ยวเชิงเกษตรเป็นธุรกิจของเกษตรกรที่ดำเนินการภายในฟาร์มของตนเองเพื่อสร้างความเพลิดเพลิน ความรู้ ประสบการณ์ใหม่ บนพื้นฐานของความรับผิดชอบต่อสังคม และการมีจิตสำนึกต่อการรักษาสภาพแวดล้อมของสถานที่ท่องเที่ยวให้แก่ผู้ที่มาเยือน

โดยจุดเริ่มต้นการท่องเที่ยวเชิงเกษตรถูกพูดถึงในช่วงปี พ.ศ. 2535 จากการประชุม Earth Summit ที่จัดขึ้นมา เพื่อกำหนดรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงยั่งยืนที่กรุงริโอ-เดอจาเนโร ประเทศบราซิล ถือเป็นการประชุมครั้งสำคัญ (Maneenate, 2004) เนื่องจาก มีเอกสารที่สำคัญอย่างแผนปฏิบัติการ 21 เปรียบเสมือนเป็นแม่บทของโลกที่มีความเกี่ยวข้องกับการกำหนดกรอบแนวคิดทางการพัฒนาประเทศให้ก้าวสู่ความยั่งยืน ซึ่งการท่องเที่ยวเชิงเกษตรก็เป็นแนวทางหนึ่งที่สามารถตอบสนองต่อแผนปฏิบัติการ 21 เนื่องจาก เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่เน้นด้านการเรียนรู้วิถีเกษตรจากเกษตรกรตัวจริงโดยตรง อีกทั้ง ยังเน้นการมีส่วนร่วมของนักท่องเที่ยวในการดำเนินกิจกรรมให้เกิดการเกษตรและวิถีการดำรงชีวิตวัฒนธรรม ประเพณี และนำทรัพยากรที่มีอยู่มาทำให้เกิดประโยชน์ (Lakbanchong, 2019)

จากการประชุมในครั้งนั้นทำให้ประเทศไทยเริ่มมองเห็นความสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงเกษตรตั้งแต่ปี พ.ศ. 2540 โดยกรมส่งเสริมการเกษตรและกระทรวงเกษตรและสหกรณ์มีโครงการท่องเที่ยวเกษตรต้อนรับปีท่องเที่ยวไทยนั้นคือ “Amazing Thailand” (พ.ศ. 2540-2542) ร่วมกับการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยที่มีจุดประสงค์หลัก

คือ ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการท่องเที่ยวในพื้นที่การเกษตรเพื่อช่วยเหลือและแก้ไข ปัญหาการว่างงานของคนในชนบท รวมทั้งเป็นการกระจายรายได้สู่ท้องถิ่นด้วยวิธีการเพิ่ม คุณค่าและคุณภาพ (Value Added) (Chemnasiri, 2012) เนื่องจากจำนวนประชากร มากถึง 2 ใน 3 ของประเทศไทยประกอบอาชีพกระจุกตัวอยู่ในภาคการเกษตรทั้งสิ้น แต่กลับพบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่กำลังเผชิญอยู่กับปัญหาความยากจนที่ไม่อาจ หลีกหนี พ้นได้ อันมาจากความผันผวนทางการเมือง สังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม ประกอบกับ การเข้าสู่ยุคโลกาภิวัตน์อย่างเต็มรูปแบบ ส่งผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตของเกษตรกรใน วงกว้าง ซึ่งปัญหาเหล่านี้ที่เกษตรกรไทยกำลังเผชิญอยู่มีแนวโน้มรุนแรงมากขึ้นเรื่อย ๆ (Sudakaew, 2012) ไม่ต่างไปจากเกษตรกรในประเทศที่พัฒนาแล้วหลายประเทศที่ต้อง เผชิญกับความท้าทายหลายประการ เช่น การแข่งขันเรื่องราคา การจัดหาแหล่งเงินทุน เป็นต้น (Che, Veeck & Veeck, 2005)

ขณะนั้นรัฐบาลมีนโยบายต่อการสร้างประเทศไทยให้เป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยว ของเอเชีย (Tourism Capital of Asia) แต่ทรัพยากรทางการท่องเที่ยวเริ่มมีการเสื่อม โทรมหรือไม่ได้สร้างความประทับใจให้แก่นักท่องเที่ยวดังเดิมอีกต่อไป ส่งผลให้หน่วยงาน ที่เกี่ยวข้องต้องสรรหาทรัพยากรใหม่ ๆ เข้ามานำเสนอต่อนักท่องเที่ยว และพบว่า การทำ เกษตรกรรมถือเป็นต้นทุนสำคัญของประเทศไทยที่สามารถนำมาแปรเปลี่ยนให้เป็น ทรัพยากรการท่องเที่ยวได้ จนทำให้พื้นที่ทางการเกษตรกรรมหลายแห่งกลายเป็นแหล่ง ท่องเที่ยวเชิงเกษตรไปโดยปริยาย (Utsaha, 2010)

เมื่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกลายมาเป็นการท่องเที่ยวทางเลือก (Alternative Tourism) รูปแบบหนึ่ง นอกเหนือจากการท่องเที่ยวทางเลือกประเภทอื่น เช่น การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์, การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เป็นต้น ทำให้กรมส่งเสริม การเกษตร, กระทรวงเกษตรและสหกรณ์จัดตั้งแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรขึ้นมา ทั่วประเทศ ทั้งในชุมชนและหน่วยงานราชการภายใต้กรมส่งเสริมการเกษตรในช่วงปี พ.ศ. 2545 – 2549 จนปัจจุบันประเทศไทยมีแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรกว่า 1,215 แห่ง (Chimbandon, 2009) โดยคาดการณ์ว่าในอนาคตจะมีแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรเพิ่มอีก

5% ประกอบด้วย 5 ประเภท ได้แก่ 1) การกลั่นกรอง เกี่ยวข้องสวนดอกไม้ สมุนไพร ไม้ประดับ 2) ป่าไม้ เกี่ยวข้องสวนป่าธรรมชาติและสวนป่าที่เกษตรกรปลูกขึ้นเอง 3) การประมง เกี่ยวข้องการเลี้ยงกุ้ง หอย ปู ปลา รวมทั้งการแปรรูปให้เป็นผลิตภัณฑ์ของการเกษตรประมง 4) ฟาร์มปศุสัตว์ สัมผัสถึงความเป็นมิตรของสัตว์ และ 5) วัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตความเป็นมาของเกษตรกร (Doloh & Thongsri, 2020) ด้วยกัน

นอกจากนั้น การท่องเที่ยวเชิงเกษตรยังมีความสำคัญต่อประเทศไทยเช่นเดียวกับการท่องเที่ยวประเภทอื่น ๆ ที่มีแนวโน้มจะได้รับความนิยมมากขึ้น ซึ่งความสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงเกษตรสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ประการ คือ (Chambumrung, 2007; Chemnasiri, 2012)

1) ความสำคัญต่อเศรษฐกิจ คือ เมื่อเกิดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรขึ้นก็ตามมาซึ่งการใช้จ่ายจากนักท่องเที่ยวในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นค่าที่พัก การเดินทาง ค่าอาหาร เครื่องดื่ม รวมไปถึงการซื้อผลิตผลทางการเกษตร ตลอดจนเกษตรกรในพื้นที่ท้องถิ่นนับเป็นการกระจายรายได้ที่ไหลเวียนในท้องถิ่น

2) ความสำคัญต่อสังคม คือ เมื่อรายได้ที่มาจากการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเพิ่มมากขึ้นผสมผสานไปกับรายได้จากการประกอบเกษตรกรรม ก็ส่งผลดีต่อกรรมวิธีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น และยกระดับคุณภาพชีวิตเกษตรกรอีกทางหนึ่ง ก่อให้เกิดความภาคภูมิใจในอาชีพ วิถีชีวิตและท้องถิ่นของตน ซึ่งช่วยให้การเคลื่อนย้ายถิ่นฐานลดลงได้ อีกทั้งยังเกิดการแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ระหว่างเกษตรกรและนักท่องเที่ยวที่ช่วยให้เกิดความเข้าใจซึ่งกันและกันอีกด้วย

ปัจจุบันนักวิชาการหลายคนมองว่า การแพร่ระบาดของโควิด-19 ส่งผลให้กระแสการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกลับหวนคืนมาอีกครั้ง เนื่องด้วยสถานการณ์ดังกล่าวทำให้ผู้คนไม่สามารถออกไปไหนมาไหนได้ดังเดิม เป็นผลให้ผู้คนเกิดสภาวะความเครียด เบื่อหน่าย และเริ่มมองหาสถานที่ท่องเที่ยวที่สามารถหลีกเลี่ยงจากสภาวะดังกล่าวได้ ซึ่งการท่องเที่ยวเชิงเกษตรก็เป็นการท่องเที่ยวอย่างหนึ่งที่เข้าไปตอบโจทย์ เพราะ นักท่องเที่ยวได้สัมผัส

กับประสบการณ์ชนบท เปรียบเสมือนทั้งโลกในเมืองกลับเข้ามาอยู่กับธรรมชาติ และห่างไกลจากความหนาแน่นของผู้คนในเมือง (South China Morning Post, 2020)

สรุปได้ว่า การท่องเที่ยวเชิงเกษตรถือเป็นการท่องเที่ยวที่กลับไปสู่รากเหง้าความเป็นตัวตนของแต่ละภูมิภาคต่าง ๆ ในประเทศไทย เนื่องจากการเกษตร คือ การดำรงชีวิตของคนส่วนใหญ่ในประเทศ ซึ่งหากการเกษตรเติบโตไปในทิศทางที่ดีนั้น หมายถึง ปากท้องของผู้คนที่ได้รับการส่งเสริมและปกป้องอย่างถูกวิธี เมื่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตรมีความสำคัญต่ออุตสาหกรรมท่องเที่ยว ก็ควรมีการระดมความคิดที่นำพาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรขึ้นมาเป็นจุดขายของประเทศไทยในที่สุด

นโยบายการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

นโยบายการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของประเทศไทยมีการปรับเปลี่ยนเรื่อยมาในแต่ละรัฐบาล เพื่อให้ให้นโยบายนั้นสามารถสอดคล้องต่อความต้องการของนักท่องเที่ยวที่มีความต้องการอย่างไม่หยุดนิ่ง โดยนโยบายการท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่ปรากฏให้เห็นในช่วงแรก คือ สมัยนายกรัฐมนตรีสุรยุทธ์ จุลานนท์ เป็นการวางแผนการท่องเที่ยวเชิงเกษตรลักษณะระยะสั้นและระยะยาวลงในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 ซึ่งต่อมาใน แต่ละสมัยของนายกรัฐมนตรีล้วนมีการมุ่งเน้นนโยบายไปที่การวางรากฐานให้แก่โครงสร้างพื้นฐานตามแหล่งท่องเที่ยวในแต่ละพื้นที่และการมุ่งพัฒนานักกิจกรรมทางการท่องเที่ยวเชิงเกษตรให้มีความสร้างสรรค์ (Department of Agriculture Extension, 2004) ส่งผลให้จุดนี้สร้างผลประโยชน์ร่วมให้แก่การท่องเที่ยวเชิงเกษตรไปด้วย

นอกจากนั้น นโยบายที่มีความน่าสนใจในช่วงของนายกรัฐมนตรียิ่งลักษณ์ ชินวัตร คือ การสร้างความสำคัญให้กับกลุ่มผู้พิการและผู้สูงอายุ โดยเป็นการออกแบบเพื่อให้ทุกคนสามารถเข้าถึงสถานที่ท่องเที่ยวประเภทต่าง ๆ ได้อย่างเท่าเทียมกัน เป็นอีกขั้นต่อการเพิ่มมาตรฐานการท่องเที่ยวไปสู่สากลอีกขั้น (Chemnasiri, 2012) เนื่องจากแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรในต่างประเทศส่วนใหญ่มีโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้สูงอายุ และผู้พิการต่อการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรได้อย่าง

เท่าเทียมกับคนทั่วไป เพราะ กลุ่มผู้สูงอายุเป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวที่นิยมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศหรือการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว หากมีการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานให้มีมาตรฐานตามฉบับสากล ก็เป็นตัวช่วยส่งเสริมที่ดีให้แก่การท่องเที่ยวเชิงเกษตรอีกหนทางหนึ่งเสมือนเป็นการสร้างความพร้อมให้ประเทศไทยกลายเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในภูมิภาคเอเชีย ถือเป็นหนทางยกระดับมาตรฐานของการท่องเที่ยวเชิงเกษตรและสร้างความมั่นใจให้แก่นักท่องเที่ยวด้วยเช่นกัน ดังนั้น เมื่อโครงสร้างพื้นฐานมีความเป็นมาตรฐานแบบสากล ก็ช่วยให้การท่องเที่ยวเชิงเกษตรมีความน่าดึงดูดจากหลากหลายกลุ่มมากขึ้น

อย่างไรก็ตาม จากการรอบนโยบายข้างต้น เป็นผลให้รายได้ที่มาจากการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเข้ามาสร้างรายได้เสริมให้แก่เกษตรกรในแต่ละพื้นที่ และเมื่อมีแหล่งรายได้ในส่วนนี้จะทำให้คนในชุมชนท้องถิ่นเกิดความภาคภูมิใจ และความหวงแหนที่ต้องการอนุรักษ์วิถีชีวิตของตนเองไว้ นำไปสู่การท่องเที่ยวที่สร้างความตระหนักต่อการรักษาสีเขียวแวดล้อมให้แก่เกษตรกร อีกทั้ง ภาครัฐมีการจัดสัมมนาเชิงปฏิบัติต่อการเพิ่มศักยภาพในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ภายใต้โครงการส่งเสริมและพัฒนากการท่องเที่ยววิถีเกษตร เพื่อยกระดับแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรให้เป็นพื้นที่สำหรับการเพิ่มพูนความรู้ประสบการณ์ และทักษะในการดำเนินงานขับเคลื่อนกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร และใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรต่อไป (Bangkokbiznews, 2021)

ส่องอนาคตการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

การท่องเที่ยวเชิงเกษตรนับว่าเป็นการสร้างรายได้โดยตรงให้กับเกษตรกรผู้เป็นเจ้าของทรัพยากร ซึ่งมีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ เนื่องจาก ประชากรส่วนใหญ่มีการประกอบอาชีพทางด้านเกษตรเป็นจำนวนมากและมีความหลากหลายที่กระจายตัวอยู่ทั่วประเทศไทย เป็นสิ่งที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวให้

เดินทางมาท่องเที่ยวได้อย่างไม่มีข้อจำกัด โดยการบริหารจัดการสถานที่ท่องเที่ยวที่ดีถือเป็นหัวใจสำคัญอย่างหนึ่งที่น่าพาความยั่งยืนไปสู่การท่องเที่ยวเชิงเกษตรในที่สุด (Suesawatwanith, 2015) ทำให้ผู้เขียนวิเคราะห์ว่าในอนาคตแนวทางการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ดังต่อไปนี้

1. การมีส่วนร่วมของชุมชน กล่าวคือ ชุมชนควรมีส่วนร่วมต่อการกำหนดนโยบายด้านการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ซึ่งเป็นการสร้างความร่วมมือระหว่างภาครัฐและภาคชุมชน (Bottom-Up Policy) โดยให้บทบาทชุมชนมากกว่าการกำหนดนโยบายที่มาจากภาครัฐเพียงฝ่ายเดียว ซึ่งหากภาครัฐมีการเปิดรับฟังความคิดเห็นจากภาคชุมชนที่ถือว่าเป็นกลุ่มผู้ประกอบการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยตรง (Sutthidara, 2013) ก็สามารถทราบถึงปัญหาที่แท้จริงของชุมชนได้ และเมื่อทราบถึงปัญหาที่แท้จริงก็นำไปสู่การกำหนดนโยบายที่สอดคล้องกับการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างตรงจุดมากขึ้น

2. การสร้างโอกาสการจ้างงานที่มีคุณภาพ กล่าวคือ เป็นการให้โอกาสคนในพื้นที่ได้รับการจ้างงานที่มีคุณภาพและการจัดหางานที่เหมาะสม เช่น คนในพื้นที่เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการโครงสร้างพื้นฐานสำหรับการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในพื้นที่ว่าควรมีทิศทางอย่างไรให้แก่แหล่งท่องเที่ยวของตนเอง โดยการสร้างโอกาสการจ้างงานให้แก่คนในพื้นที่จะช่วยลดปัญหาการย้ายถิ่นฐานของคนรุ่นใหม่ได้เป็นอย่างดี เนื่องจากช่วงสถานการณ์โควิด-19 พบว่า มีแนวโน้มการย้ายถิ่นฐานออกจากกรุงเทพมหานครไปสู่พื้นที่ท่องเที่ยวจำนวนมากขึ้นถึง 1.05 ล้านคน (ปี พ.ศ. 2563) คิดเป็นอัตราร้อยละ 1.5 เพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 60 จาก 6.6 แสนคนในปี พ.ศ. 2562 (Bank of Thailand, 2021) ผลพวงจากมาตรการล็อกดาวน์ครั้งแรกและครั้งที่สองทำให้แรงงานในกลุ่มที่ทำงานเกี่ยวกับภาคบริการ โรงแรม และร้านอาหาร เป็นต้น ต้องย้ายกลับบ้านเกิดกันเป็นจำนวนมากไปตั้งหลักพึ่งพิงฐานภาคการเกษตรสร้างความท้าทายให้แก่การเตรียมพร้อม เพื่อรองรับกับแรงงานย้ายถิ่นครั้งใหญ่นี้ผู้เขียนก็มองว่า วิกฤตครั้งนี้ก็สามารถพลิกให้เป็นโอกาสได้ด้วยการเร่งพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวประกอบกับการพัฒนาทักษะต่าง ๆ ที่จำเป็นต่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตรให้แก่แรงงานย้ายถิ่นได้สร้างอาชีพ ตลอดจนการเข้าถึงแหล่งเงินทุน

ในการประกอบอาชีพที่มาจากการสนับสนุนจากภาครัฐโดยตรง ก็นับว่าเป็นส่วนสำคัญประการหนึ่งของการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรในอนาคตได้อย่างยั่งยืน (Promprasit, 2013)

3. การสร้างการตลาดยุคดิจิทัล กล่าวคือ ในศตวรรษ 21 ทิศทางการเติบโตของสังคม เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมมีความเปลี่ยนแปลงที่แปรผันมากขึ้น ทำให้ผู้คนเรียนรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยีดิจิทัลแพร่กระจายเป็นวงกว้าง (Paanun, 2017) ซึ่งสิ่งเหล่านี้ล้วนแล้วแต่เข้าไปเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้คนให้เกิดความคุ้นชินและเปิดรับเทคโนโลยีดิจิทัลมากขึ้น จึงจำเป็นต้องให้ความสำคัญแก่การตลาดและการประชาสัมพันธ์บนสื่อออนไลน์เพราะช่วงแรกอาจเป็นเรื่องยากที่ทำให้คนมารู้จักถึงสถานที่ท่องเที่ยวเชิงเกษตร ตลอดจนพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวส่วนมากจะตัดสินใจเดินทางไปท่องเที่ยวด้วยช่องทางออนไลน์เป็นหลัก สอดคล้องกับบทความวิจัยของ Hirunthet (2019) พบว่า นักท่องเที่ยวชาวไทยส่วนใหญ่มักรู้จักแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดอุบลราชธานีผ่านช่องทางเฟซบุ๊ก (Facebook) และจองหรือชำระเงินผ่านเว็บไซต์ของที่พักแรมโดยตรง ด้วยเหตุนี้ ผู้เขียนมองว่า ทิศทางอนาคตของการท่องเที่ยวเชิงเกษตรควรมีการวางแผนการตลาดให้สอดคล้องไปกับพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวในขณะนั้น เนื่องจากนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ที่เดินทางมายังสถานที่ท่องเที่ยวเชิงเกษตรก็มักจะซื้อผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรติดไม้ติดมือเป็นปกติอยู่แล้ว ถ้าหากผู้ประกอบการมีการวางแผนเกี่ยวกับการตลาดที่เท่าทันกับยุคสมัยมากขึ้น ด้วยวิธีการสรรหาความโดดเด่นของทรัพยากรทางการเกษตรในท้องถิ่นและนำไปประชาสัมพันธ์ พร้อมกับการส่งเสริมการขาย การท่องเที่ยวและผลิตภัณฑ์ เพื่อสร้างความน่าดึงดูดใจให้แก่นักท่องเที่ยวได้เดินทางมามากขึ้น อันเป็นผลมาซึ่งรายได้ที่กระจายสู่ชุมชนหรือผู้ประกอบการในท้องถิ่นในที่สุด

4. การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่ทุกคนเข้าถึง (Universal Design) กล่าวคือ จากนโยบายข้างต้นมีการมุ่งพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานให้มีมาตรฐานในระดับสากล ซึ่งประเด็นที่น่าสนใจในส่วนของการสร้างโครงสร้างพื้นฐานที่เอื้อประโยชน์ให้แก่ทุกกลุ่ม เพื่อให้เข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวได้อย่างสะดวกสบาย ซึ่งผู้เขียนมองว่า จุดนี้การท่องเที่ยวเชิงเกษตรสามารถ

นำมาประยุกต์ใช้ให้เข้ากับสถานที่ท่องเที่ยวของตนเองได้ เนื่องจากนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ของการท่องเที่ยวเชิงเกษตร คือ กลุ่มผู้สูงอายุ รวมทั้งจำนวนกลุ่มผู้สูงอายุในปี พ.ศ. 2563 มีมากถึง 12 ล้านคน และคาดการณ์ว่าในอีก 20 ปีข้างหน้า (2584) มีแนวโน้มพุ่งสูงไปถึง 20 ล้านคนหรือ 1 ใน 3 ของจำนวนประชากรทั้งหมด (Institute for Population and Social Research, 2021) ดังนั้น การท่องเที่ยวเชิงเกษตรต้องคำนึงถึงการออกแบบโครงสร้างพื้นฐานที่สร้างสภาพแวดล้อมให้กับทุกกลุ่มคนไม่ว่าจะเป็นผู้สูงอายุ คนปกติ หรือผู้พิการ ที่เป็นการใช้งานอย่างเท่าเทียมกันในการเข้าถึงพื้นที่ให้บริการ โดยปราศจากการทำให้ไม่มีอุปสรรค เมื่อโครงสร้างพื้นฐานสอดคล้องกับการเข้าถึงได้ทุกกลุ่ม ก็ช่วยให้การท่องเที่ยวเชิงเกษตรมีความน่าสนใจจากหลากหลายกลุ่มมากขึ้น เป็นการเข้าถึงอย่างเท่าเทียม เท่าทัน และยั่งยืน

จากแนวทางการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในอนาคตข้างต้น เป็นการเตรียมความพร้อมสำหรับความเสี่ยงที่จะสามารถเกิดขึ้นได้จริงต่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในอนาคต โดยแนวทางการพัฒนา คือ การพัฒนาแรงงานในพื้นที่ให้เกิดทักษะที่มีคุณภาพ รวมไปถึงการวางแผนจัดการตลาดที่มุ่งเน้นพัฒนาจุดเด่นและจุดขายให้มีความน่าสนใจต่อสถานที่ท่องเที่ยวมากยิ่งขึ้น (Isichaiikul, 2015) ตลอดจนมีโครงสร้างพื้นฐานที่เอื้อประโยชน์ให้แก่ทุกกลุ่มได้เข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างเท่าเทียมกัน ซึ่งทุกอย่างจะเกิดขึ้นไม่ได้เลยหากปราศจากการสนับสนุนเงินทุนจากภาครัฐ เปรียบเสมือนเป็นตัวขับเคลื่อนให้การท่องเที่ยวเชิงเกษตรในอนาคตต้องปรับตัวท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงนี้ อีกทั้งหากการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของประเทศไทยสามารถเชื่อมโยงแต่ละหน่วยงานเข้าด้วยกันก็จะช่วยให้การท่องเที่ยวเชิงเกษตรมีศักยภาพต่อการสร้างความพึงพอใจให้แก่นักท่องเที่ยว และผู้ประกอบการหรือเกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้นอย่างยั่งยืนในอนาคต

บทสรุป

ในปัจจุบันการท่องเที่ยวเชิงเกษตรถือเป็นช่องทางหนึ่งในการสร้างโอกาสให้แก่เกษตรกรได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งสร้างรายได้ สร้างงานที่มั่นคง ยั่งยืนตามผลผลิตทางการเกษตรเสียหายในบางฤดู ซึ่งการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรช่วยให้เกษตรกรได้เรียนรู้กับ

ประสบการณ์ตรงจากนักท่องเที่ยว ส่งผลให้เกษตรกรเกิดองค์ความรู้ ความคิดสร้างสรรค์ต่อการบริหารจัดการไปโดยปริยาย รวมทั้งการท่องเที่ยวเชิงเกษตรต้องเป็นทำงานร่วมกับหน่วยงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชน แต่การจัดการในปัจจุบันยังคงขาดความต่อเนื่องทางด้านนโยบายหรือโครงการต่าง ๆ อยู่มาก ซึ่งหากอนาคตหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงเกษตรมีการเชื่อมโยงข้อมูลหรือทำงานเชิงบูรณาการทั้งจากภาครัฐและภาคเอกชน ก็จะช่วยให้การจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรมีศักยภาพและช่วยลดต้นทุนลงไปได้ ซึ่งในอนาคตอาจมีทิศทางการเปลี่ยนแปลงของการท่องเที่ยวอยู่เสมอตามทฤษฎีทางสังคมและวัฒนธรรม แต่หากการเปลี่ยนแปลงมีการวางรากฐานที่ดีก็จะช่วยให้รากฐานนั้นสร้างผลดีให้แก่แหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ ประกอบกับการปรับตัวที่สอดคล้องไปกับยุคสมัยก็ช่วยให้การท่องเที่ยวเชิงเกษตรมีความยั่งยืนต่อไปในอนาคต เช่น การนำเทคโนโลยี นวัตกรรมเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของการท่องเที่ยวเชิงเกษตร เป็นต้น

ดังนั้น จากการศึกษาในครั้งนี้ พบว่า การท่องเที่ยวเชิงเกษตรของประเทศไทยถือว่ามีความพร้อมด้านทรัพยากรที่สามารถรองรับกับความหลากหลายทางกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงเกษตรในทุกภูมิภาคของประเทศ เพราะ พื้นที่การเกษตรประเทศไทยมีมากถึง 1,200 แห่ง เนื่องด้วยประเทศไทยได้รับขนานนามว่า “ดินแดนแห่งเกษตรกรรม” รวมไปถึงสามารถเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่หลากหลายรูปแบบ ทั้งการท่องเที่ยวโดยชุมชนการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ทำให้เกิดการเชื่อมโยงได้หลายมิติและนำมาต่อยอดให้เกิดประโยชน์สูงสุด ถือเป็นอีกประเด็นที่ทางภาครัฐควรให้ความสำคัญ เนื่องด้วยนโยบายขณะนี้ยังเป็นเพียงนโยบายที่มีเพียงแค่ลายลักษณ์อักษรเท่านั้น ซึ่งถ้าหากภาครัฐเข้ามาส่งเสริม สนับสนุนอย่างเต็มรูปแบบ ก็ทำให้การท่องเที่ยวเชิงเกษตรยกระดับไปอีกขั้นสู่สายตานานาชาติ ตลอดจนเป็นหนทางหนึ่งซึ่งช่วยให้การท่องเที่ยวเชิงเกษตรในประเทศไทยมีโอกาสประสบความสำเร็จมากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- Bangkokbiznews. (2021). *Upgrading Agricultural Tourism to Meet Standards and Safety in the New Normal*. <https://www.bangkokbiznews.com/news/945242>.
- Bank of Thailand. (2020). *Three Base for Propel Thailand*. https://www.bot.or.th/Thai/ResearchAndPublications/articles/Pages/Article_20Jul2020.aspx.
- Bank of Thailand. (2021). *Migrant Labor Waves and Local Community Adaptation*. https://www.bot.or.th/Thai/ResearchAndPublications/articles/Pages/Article_25May2021-2.aspx.
- Buhalis, D. (2004). *Strategic use of information technologies in the tourism industry*. https://www.academia.edu/529551/Strategic_use_of_information_technologies_in_the_tourism_industry.
- Chambumrung, N. (2007). *Tourist's Opinions Towards Agro - Tourism Management of Chiang Mai Royal Agricultural Research Center (Khun Wang)*. Chiang Mai, Graduate School, Chiang Mai University. 10.14457/CMU.res.2007.477.
- Che, D., Veeck, A., & Veeck, G. (2005). Sustaining production and strengthening the agritourism product: Linkages among Michigan agritourism destinations. *Agriculture and Human*, 22(2), 225-234. <https://link.springer.com/article/10.1007/s10460-004-8282-0>.
- Chemnasiri, N. (2012). *Development of Agricultural Tourism*. Bangkok: Physics-Center.

- Chimbandon, W. (2009). *Agrotourism in Bang Bai Mai Sub-district, Mueang Surat Thani District*. Chiang Mai, Graduate School, Chiang Mai University.
- Department of Agriculture Extension. (2004). *Moving forward and promoting the teaching of agricultural mathematics in 2004, the curriculum promoting the teaching of agricultural mathematics*. Kanchanaburi: Training Manuals.
- Doloh, S. & Thongsri, P. (2020). Evaluation of Agritourism Potentials in Tanyong Pao Community, Tha Kamcham Sub-district, Nong Chik District, Pattani Province], *Journal of Humanities and Social Sciences, Khon Kaen University*, 37(1), 80-111. <https://so01.tci-thaijo.org/index.php/HUSO/article/view/195517/164090>.
- Duangwises, N. (2019). The Development of Concepts in the Study of Urban People]. *Journal of Anthropology, Sirindhorn Anthropology Centre (JASAC)*, 2(1), 3 – 51. <https://so06.tci-thaijo.org/index.php/jasac/article/view/227246/154927>.
- Economics Tourism and Sports Division. (2020). *Tourism Situation in November 2020*. Tourism and Sports.
- Hirunthet, W. (2019). Internet-Using Behavior of Thai Tourist for Travelling to Ubonratchathani Province], *Journal of Humanities and Social Sciences Rajapruk university*, Supplement (2019): December 2019, 76 – 90. <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/rpu/article/download/231878/158201>.

- Institute for Population and Social Research. (2021). *Situation of the Thai Elderly in 2020*. Nakhon Pathom, Institute for Population and Social Research, Mahidol University.
- Isichaikul, R. (2015). *Niche Tourism Management*. Sukhothai Thammathirat University.
- Khianpanya, I. (2019). The Guidelines of Creative Agro Tourism Destination at Rajamangala University of Technology Isan Surin Campus, *KKBS Journal of Business Administration and Accountancy*, 3(2), 1 – 19, <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/kkbsjournal/article/view/190590/144517>.
- Lakbanchong, T. (2019). *The Development of Participation Model in Sustainable Agritourism Management of Na Muen Si Community, Na Yong District, Trang Province*. Rajamangala University of Technology Srivijaya.
- Maneenate, N. (2004). Basic Knowledge about Agrotourism. *The Conference about Agritourism for person responsible for the promotion of agro-tourism in 2 – 4 February 2004*. Khonkaen.
- Na Thalang, S. (2014). *Anthropological thoughts and theory*. Faculty of Social Sciences, Kasetsart University.
- Paanun, A. (2017). *Promotion of Agro-Tourism, Rayong Province*. Graduate School, Dhurakij Pundit University.
- Promprasit, N. (2013). *Market Development Guidelines for Agro-Tourism at Koh Yo, Muang District, Songkhla Province*. Graduate School, Songkhla Rajabhat University.

- Reynolds, K.A. (2005). *Consumer demand for agricultural and on-farm nature tourism*. <http://www.randomfierce.com/SFCAGTBrief.pdf>.
- Sattharatthanakajohn, K. (2007). *Feasibility study of agro-tourism management : a case study of Ma-O village, Mae Tha district, Lampang province*. Graduate School, Chiang Mai University. 10.14457/CMU.the.2007.313.
- Sudakaew, W. (2012). *Potential for agro-tourism development in mandarin orchards mae taeng district, Chiang mai province*. Graduate School, Chiang Mai University. 10.14457/CMU.res.2012.295.
- Suesawatwanith, P. (2015). Model of Efficient Agro-Tourism Management in Eastern Thailand. *Silpakorn University Journal*, 35(1), 103 – 124. <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/sujthai/article/view/33350/28294>.
- Scupin, R & Decorse, C, R, D. (2004). *Anthropology : A Global Perspective*. https://www.academia.edu/42224899/Anthropology_A_Global_Perspective_Ninth_Edition.
- Sutthidara, K. (2013). *Agri-tourism business that anyone can do easily*. Think Beyond Book, 192.
- South China Morning Post. (2020). *Agritourism: why farm stays and rural experiences are set to be the next big travel trend*. <https://www.scmp.com/lifestyle/travel-leisure/article/3094601/agritourism-why-farm-stays-and-rural-experiences-are-set>
- Thairath Online. (2020). *"Chalermchai" responds to the government's opening of agricultural tourism in the New Normal style*. <https://www.thairath.co.th/news/local/bangkok/1894645>.

- Tourism Authority of Thailand. (2007). *9 New Trends, The Future of Tourism*. Tourism Authority of Thailand, 7 – 117.
- Utsaha, C. (2010). *Legal measures on tourist protection in agro-tourism business*. Faculty of Law, Chulalongkorn University.